

ÉRETTSÉGI VIZSGA • 2012. május 22.

FILOZÓFIA

KÖZÉPSZINTŰ ÍRÁSBELI ÉRETTSÉGI VIZSGA

JAVÍTÁSI-ÉRTÉKELÉSI ÚTMUTATÓ

**NEMZETI ERŐFORRÁS
MINISZTERIUM**

Általános útmutató

Az *A* vizsgarész megoldásaként csak a *Javítási-értékelési útmutató*ban megadott vagy azzal tartalmilag megegyező válasz fogadható el.

A *B* vizsgarész (*Szövegértelmezés, reflektálás*) megoldási javaslataiban a lényegi tartalmi elemek, problémák és fogalmak vannak kiemelve. A feladatok megoldásaként minden tartalmilag megfelelő válasz elfogadható.

Mivel napjaink filozófiai gondolkodásában különböző megközelítések és beszédmódok léteznek egymás mellett, a *B* vizsgarész feladatai megoldásának értékelésénél nem részesíthető előnyben egyetlen beszédmód sem.

Az idegen szavak helyesírásában megjelenő hibákat ne vegyük figyelembe. (Ez azonban nem vonatkozik a filozófusok nevének helyes leírására.)

Az írásbeli vizsgán összesen 100 pont szerezhető. Az értékelés során csak egész pontszám adható.

A rész (30 pont)

1. A megadott fogalmak jellemzően melyik filozófushoz kapcsolódnak? Egy filozófushoz több fogalom is kapcsolódhat.

A) részesedés tana B) logosz C) nyelvjáték D) Übermensch E) démon-argumentum F) a priori H) bábáskodás I) kategorikus imperatívusz K) arché L) mozdulatlan mozgató

Filozófusok	Fogalmak betűjele
Descartes	E
Nietzsche	D
Platón	A
Arisztotelész	L
Kant	F, I
Hérakleitosz	B, K
Wittgenstein	C
Szókratész	H

10 pont	
---------	--

---

1. Kítől származnak a következő idézetek?

Miként a Nap megvilágítja a látható dolgokat, akképpen a Jó az ésszel felfogható dolgokat.
Platón

Halj meg idejében; így tanítja Zarathustra.
Jóllehet, aki nem tud idejében élni, hogy is tudhatna meghalni idejében? Jobb volna az ilyennek, ha meg sem születik soha! – Íme, ezt tanácsolom hát a fölöslegeseeknek.
Nietzsche

Bizonyos dolgok hatalmunkban vannak, más dolgok nincsenek. Tőlünk függ a véleményünk, az ösztönös vágyunk, a törekvésünk és az ellenszenvünk, egyszóval mindaz, amit egyedül alkotunk meg.
Epiktétosz

Tehát az erény bizonyos értelemben középhatár, amennyiben ti. a közepet igyekszik eltalálni.
Arisztotelész

Feleletül azt kell mondanunk, hogy Isten létét öt úton lehet bizonyítani.
Aquinói Szent Tamás

Nyelvem határai világom határait jelentik.
Wittgenstein

(Minden jó megoldás 1 pont.)

6 pont	
--------	--

2. Mely filozófiai problémákkal foglalkoztak kiemelten a következő filozófiai irányzatok?

Empirizmus: *a tapasztalat kitüntetett szerepével a megismerésben*

Racionalizmus: *az ész, az értelem kitüntetett szerepével a megismerésben*

Egzisztencializmus. *az ember sajátos létezési formájával, lehetőségeivel*

A lényeg megfogalmazása 2 pont. A meghatározás minőségétől függően 1 pont is adható

6 pont	
--------	--

3. A felsoroltak közül melyik mű írója Descartes, és melyik mű írója Kant?

Írja a táblázatba a helyes válasz betűjelét!

- A) A tiszta ész kritikája
- B) Értekezés a módszerről
- C) Lét és idő
- D) Az állam
- E) A gyakorlati ész kritikája

F) Elmélkedések az első filozófiáról

Descartes	Kant
B, F	A, E

4 pont	
--------	--

4. Nevezze meg a meghatározások alapján a filozófiai fogalmat!

Logikai következtetési séma, amely legalább két premisszából és egy konklúzióból áll.

szillogizmus.....

Kételyre buzdító, ismereteink megbízható voltát tagadó filozófiai álláspont.

szkepszis, szkepticizmus.....

A filozófia egyik ága, a tapasztalati világon kívüli létezők tudománya.

metafizika.....

Olyan filozófiai világszemlélet, amely szerint a világot két alapelv uralja és hatja át.

dualizmus.....

4 pont	
--------	--

B rész (feladatonként 35 pont = 70 pont)

Összefoglaló táblázat az értékelési szempontokról:

Szempontok	Pontszám
Problémaérzékenység	10
Szövegértelmezési készség	10
Filozófiatörténeti tájékozottság	4
Argumentáció	7
Nyelvi megformálás	4
Összesen	35

A táblázatban szereplő szempontokról:

A *problémaérzékenység* a probléma felismerését és az arra való reflektálást jelenti, a *szövegértelmezés* a gondolatmenet logikájának felismerésére és a lényegi tartalmak kiemelésére vonatkozik (a reflexiónak itt is helye lehet), az *argumentáció* és a *filozófiatörténeti tájékozottság* szorosan kapcsolódik minden szemponthoz, a kifejtés minden fázisában megjelenhetnek. Különösen fontos szempont az argumentáció minősége a reflektálás esetében.

A nyelvi megformálás esetében alapvető elvárás, hogy a vizsgázó által alkotott írásmű szöveg legyen! A szövegekben megjelenő filozófiai kérdésekre és problémákra való *reflektálás* elbírálásánál ne a vélemény tartalmát, hanem elsősorban az érvelés minőségét, a kifejtés nyelvi színvonalát értékeljük. Azon túl, hogy a vizsgázó határozottan állást foglal, és érvekkel támasztja alá mondanóját, értékeljük azt is, ha képes a mához kapcsolni a problémát.

Értékelhető tartalmi elemek

1. A Hérakleitosz-töredékek alapján mutassa be az ókori bölcs filozófiáját!

(Megadott műrészlet: Hérakleitosz-töredékek)

2. Descartes elmékedésében arra a következtetésre jut, hogy *a legegyszerűbb és legáltalánosabb dolgok* tartalmazznak valami kétségbevonhatatlant. Kövesse végig a szöveg alapján ennek a gondolati útnak az egyes állomásait!

(Megadott műrészlet: René Descartes *Elmékedések az első filozófiáról*)

3. Milyen párhuzam alapján nevezhető Kant ismeretelmélete *kopernikuszi fordulatnak*?

(Megadott műrészlet: Immanuel Kant: *A tiszta ész kritikája*)

1. szövegrészlet

Hérakleitosz, az epheszoszi tudós gondolatait csak töredékek őrizték meg. Ezek a fragmentumok többféle értelmezést tesznek lehetővé, így a vizsgázók válaszaiban is indokoltak az eltérések. Az értékelés ezt vegye figyelembe. A lényeg, hogy a megadott szöveg legyen az argumentáció alapja. Melyek azok az alapvető megállapítások, amelyeket a szövegek kínálnak?

A logosz örök. Nem tapasztalati dolog, hiszen *megérteni* kellene, tapasztalni csak a róla szóló *beszédet* lehet. Minden a logosz szerint történik, tehát a világot átható, irányító, mozgató stb. törvény fogalma bontakozik ki.

A *minden változik* – gondolata, és *a tűz* metaforájának értelmezése nem maradhat ki az írásműből. Az állandóság és a változás dialektikája a folyó-kép kapcsán fejthető ki, a tűz *mértékre* való fellobbanásának képe pedig összekapcsolható a Logosz-töredék értelmezésével. A filozófus igyekszik megértetni az emberekkel a logosz lényegét, de sikertelenül. Pedig hallhatták a magyarázatait, végigvezette őket a bizonyítási úton: részekre bontva érvelt, igazolta a logosz létét. A filozófus örök panaszává emelkedtek ezek az ókori szavak.

2. szövegrészlet

Az igazság, bizonyosság keresésének **descartes-i** útjáról ad példát a szövegrészlet.

A *módszeres kétely* logikáját követi a szöveg.

A kifejtésben a következő gondolati állomások megjelenítése várható:

- Az érzékek által közvetített valóság kétségbe vonható, hiszen az érzékek olykor megcsalnak.
- Hasonlók lennénk az örültekhez, ha az ittlétünkben kételkednénk. (*itt vagyok, a tűzhely mellett ülök, téli ruha van rajtam, kezemmel érintem ezt a papírt, s más effélék*).
- Még sincs bizonyosság, kételkednünk kell, hiszen az igaznak vélt valóság álom is lehet.
- Álombeli képzelgés azonban nincs valóság nélkül. (a festő példája)
- Kell lenniük egyetemes valóságelemeknek. (például színek, alapvető formák)
- Az összetett dolgok kétségesek, a legegyszerűbbek, legáltalánosabbak azonban *tartalmaznak valami bizonyosat és kétségbevonhatatlant*.
- Ezen a ponton az egyszerű dolgokkal foglalkozó tudományok tűnnek megrendíthetetlenül bizonyosnak, élükön a matematikával.
- E tudományok s a matematika feltétlen bizonyosságában való hitet a mindenható Isten gondolatának felbukkanása kérdőjelezi meg.

3. szövegrészlet

Immanuel Kant *A tiszta ész kritikájában* felidézi Kopernikusz világmépünket megváltoztató gondolatát, miszerint a világegyetem mozgástörvényeit kutató tudós *felteszi, hogy a megfigyelő kering, és a csillagok nyugalomban vannak*. Az égitestek mozgására vonatkozó magyarázatokat így már kielégítőnek találta Kopernikusz.

Ugyanezt a szemléletmódbeli váltást javasolja Kant a metafizikában. Ha az ismereteinknek kell a tárgyakhoz igazodniuk, úgy lehetetlen bármit a priori módon megtudnunk, de ha feltesszük, hogy *a tárgy (mint az érzékek objektuma) igazodik szemléletalkotó képességünk tulajdonságaihoz*, akkor az emberi értelem önmagából még hozzáteszi az *a priori* (tapasztalat előtti, tapasztalattól független) ismereteket a megismeréshez. Tehát a megismerés összetett folyamatában az érzékszerveink és az értelem egymással együttműködve vesznek részt. A végső konklúzió: *A dolgokból csak azt ismerjük meg a priori módon, amit mi magunk helyezünk beléjük.*